

Jaarverslag 2018

de **OP**STAP

kunsteducatie ● talentontwikkeling ● participatie ►

Bestuursverslag

Voorwoord

In 2018 lag de focus van het bestuur van De Opstap op

- het bevorderen van kwaliteit en professionaliteit
- het neerzetten van een goed werkende administratieve organisatie
- een heldere functie- en taakafbakening tussen de drie vakdocenten van De Opstap
- meer tijd voor onderling overleg:
 - mbt de inhoud van de lessen, als de administratie,
 - mbt de voorwaarden voor een meer coachende benadering van de vakdocenten in het bevorderen van zelfredzaamheid en uitstroom van de cursisten.

Deze focus zal in 2019 worden gecontinueerd.

Het betekent een niet geringe opdracht voor een klein team van vakdocenten dat al die verschillende taken moet zien te vervullen.

Ter ondersteuning besloot het bestuur eind 2017 een administratief medewerker in dienst te nemen. Zijn bijdrage bleek te weinig soelaas te bieden. Besloten werd het contract met hem te beëindigen. Het bestuur besloot daarop de goed ingewerkte boekhouder meer uren te geven ter ondersteuning van de vakdocenten bij het in efficiëntere banen leiden van het administratieve proces.

Evenals in 2017 verliepen de gesprekken met de gemeentelijke accounthouder in 2018 naar volle tevredenheid van beide partijen. We zijn met de gemeente het gesprek gestart over de verhoging van het tarief in relatie tot de hiervoor geformuleerde doelen die de Opstap zich stelt en die passen binnen het professionaliseringskader dat ook de gemeente voor ogen heeft. Een meer coachende benadering en individuele benadering gericht op doorstroming vergt tijd, die er nu niet is.

In het verslag jaar kwam het bestuur 6 maal bijeen.

De penningmeester presenteerde de jaarrekening in de januarivergadering. In de maartvergadering werd deze door het bestuur vastgesteld en werd décharge verleend aan de penningmeester van het bestuur. Het boekjaar 2018 werd met een positief resultaat afgesloten.

Het jaarverslag over 2018 werd door het bestuur vastgesteld en tezamen met de jaarrekening en toelichting aan de gemeente gepresenteerd en in openbaarheid gebracht. Tijdens elke bestuursvergadering komen een aantal vaste punten aan bod, opdat zowel het bestuur als het team een goed inzicht houdt in het functioneren van de organisatie. Het gaat hierbij om de volgende onderwerpen:

- Actiepunten vorige Bestuursvergadering (in het kader van de Plan-Do-Check-Act cyclus)
- RIS (aantal geaccepteerde cliënten) en ontwikkelingen t.a.v. gemeentelijk registratie en facturatie systeem

- In- en doorstroom cursisten
- Financiën, per kwartaal uitgebreidere bespreking van de resultaten en prognose
- Klachten, MIC's en risico's
- Verslag van het kwartaalgesprek met de accounthouder gemeente..

Begin 2018 werd onze secretaris Alex Hageman met een etentje door staf en docenten uitgeluid. Hij kreeg begin 2018 een goede opvolger in de persoon van Gerry Metz, voormalig directeur bij GGZInGeest met de portefeuilles dagbesteding en (arbeids-)integratie.

We namen afscheid van onze zeer gewaardeerde vrijwilligster Willemijn, die aangaf te willen stoppen bij De Opstap. Jarenlang heeft zij zich met hart en ziel ingezet voor de public relations, het onderhoud van de website, de reizende tentoonstelling, een deel van de administratie en zoveel andere taken.

In december 2018 voerde het bestuur functioneringsgesprekken met de 3 docenten afzonderlijk. De uitkomsten van deze gesprekken zullen in 2019 besproken en geëffectueerd worden.

Uit de tweejaarlijkse cursistenmonitor die eveneens in december 2018 z'n beslag kreeg, valt te lezen hoezeer de vakdocenten door hun cursisten worden gewaardeerd.

Dat vormt voor team, bestuur en vrijwilligers een fantastische opsteker om het nieuwe jaar 2019 met een fiere houding binnen te gaan om de ons gestelde doelen in resultaten om te zetten. Er past ons dank voor de inzet van alle betrokkenen.

Namens het bestuur

Tineke van den Klinkenberg, voorzitter

Visie van De Opstap

De Opstap wil cliënten met een ggz-achtergrond door middel van kunsteducatie leren om hun creatieve talenten en zichzelf te ontwikkelen waardoor zij (weer) tot maatschappelijke participatie kunnen komen. Voor haar cliënten biedt De Opstap een veilige brugfunctie tussen de ggz-instelling en de maatschappij. Het is uitermate plezierig dat het atelier van De Opstap gehuisvest is in MK 24, een regulier Kunstencentrum voor Beeldende Kunst en Vormgeving.

Het toetsen van de visie

Een belangrijk instrument om de visie op realiteit te toetsen is de cursistenmonitor, welke tweejaarlijks plaatsvindt en waarin in 2018 gefocust werd op de volgende statements:

Cursisten van De Opstap

- zijn bij binnenkomst goed geïnformeerd
- weten wat zij mogen verwachten en wat van hen verwacht wordt
- worden aangemoedigd zichzelf doelen te stellen
- voelen zich welkom in de cursus
- worden begeleid in hun creatieve ontwikkeling en versterken zelfvertrouwen
- ontvangen feedback en leren hun werk in groepsverband te bespreken
- worden aangemoedigd in het opbouwen van contacten binnen en buiten De Opstap
- en gecoacht in hun sociale ontwikkeling (en anderen ontmoeten)
- worden gestimuleerd in het streven naar zelfredzaamheid/zelfstandigheid en maatschappelijke participatie/integratie
- en het voorkomen van terugval
- bespreken regelmatig met een docent de eigen ontwikkeling

Geschiedenis Stichting De Opstap

- 1981 opgericht als speciale cursus binnen stichting De Werkschuit (tegenwoordig MK24) te Amsterdam
- 2005 De Opstap wordt een zelfstandige stichting
- 2011 De Opstap viert haar 30-jarig bestaan
- 2014 De Opstap wordt gegund als zelfstandig aanbieder dagbesteding binnen de WMO
De Opstap heeft het HKZ keurmerk
- 2016 De Opstap viert haar 35-jarig bestaan
De Opstap wordt gegund in de aanbestedingen tot aan 2020

Resultaten 2018

Het cursusjaar bestond uit 47 weken met 359 beschikbare dagdelen. Uitgaande van 359 dagdelen x maximaal 12 cursisten = 4308 dagdelen.

Afgenomen dagdelen 2018

In 2018 zijn 2646 dagdelen afgenomen door de cursisten.

Dat is een aanwezigheid van 61%, uitgaande van 12 cursisten per dagdeel.

In 2017 was er een aanwezigheid van 77%, uitgaande van 12 cursisten per groep.

In- en uitstroom 2018

	2015	2016	2017	2018
Intakes	58	73	57	82
Instroom	35	53	40	41
Uitstroom	27	50	40	25
Aanwezigheid	62% ¹	77% ¹	77% ²	61% ²

¹ :uitgaande van 7 groepen met 13 cursisten per groep,

² :uitgaande van 8 groepen met 12 cursisten per groep (v.a. 9-2017)

Instroom 2018

Dit staatje laat zien dat de belangstelling voor De Opstap in 2018 is toegenomen. 82 personen meldten zich aan voor een intake, waarvan de helft instroomde als cursist. Dat uiteindelijk maar de helft van de aanmelders instroomde kan te maken hebben met een grotere keuze die cliënten hebben in het aanbod van dagbestedingsmogelijkheden/trajecten binnen Amsterdam. De instroom was bijna gelijk aan het jaar daarvoor.

Drie van de aanmelders kwamen van buiten Amsterdam, waardoor zij geen gebruik konden maken van de WMO. Deze cursisten zijn doorverwezen naar een instelling binnen hun eigen WMO-gebied.
Negen aanmelders zijn gestopt na een of 2 proeflessen, omdat ze andere verwachtingen hadden en 33 aanmelders zijn nooit met de cursus gestart.

Uitstroom 2018

Er was een uitstroom van 23 cursisten. Het aantal uitstromers was kleiner dan het jaar daarvoor. Dat kan het gevolg zijn van het feit dat cursisten De Opstap ervaren als een veilige plek en dat er nog steeds weinig mogelijkheden (lijken te) zijn om door te stromen naar een passende vervolgplek.

Van deze uitstroom vond 26% betaald werk. In totaal waren dat 6 cursisten, waarvan 1 cursist naar begeleid werk doorstroomde. 8 Cursisten zijn doorgestroomd naar een andere dagbesteding of een cursus in een buurthuis. Dat is 35%. Drie cursisten namen afscheid en benoemden zichzelf als zelfredzaam.

Bij elkaar kunnen we stellen dat 9 cursisten als zelfredzaam De Opstap hebben verlaten. Dat is omgerekend 40% van de uitstroom van de cursisten. (6 cursisten naar betaald werk en 3 noemden zichzelf zelfredzaam).
Er waren 4 cursisten, die zijn uitgeschreven met terugval of het volgen van een intensieve behandeling. 1 Cursist is overleden en 1 is verhuisd buiten Amsterdam.
In 2017 was 45% van de uitstroom zelfredzaam. (10 cursisten vertrokken ivm betaald werk en 8 noemden zichzelf zelfredzaam.

Afwezigheid

Hoewel De Opstap maar een week dicht was in de zomer, om zo veel mogelijk continuïteit te bieden, en de docenten afwezige cursisten nabelden of mailden is er meer afwezigheid geweest dan in de jaren ervoor.

Samenstelling van De Opstap

In 2018 telde De Opstap 76 vrouwen en 31 mannen = 107

Leeftijdssamenstelling cursisten De Opstap

Totaal aantal cursisten:	107
9 cursisten van	70 tot 74 jaar
25 cursisten tussen	60 en 70 jaar
42 cursisten tussen	50 en 60 jaar
18 cursisten tussen	40 en 50 jaar
10 cursisten tussen	30 en 40 jaar
3 cursisten tussen	20 en 30 jaar

Dit is een leeftijdsverdeling die bij dagbestedingsvoorzieningen niet ongebruikelijk is.

Public Relations

In 2018 zijn er vier nieuwsbrieven verstuurd.

Er was een kleine participatiemarkt bij HVO Querido, waar De Opstap een workshop aanbood voor geïnteresseerden.

In het lokaal van De Opstap werd een workshop gegeven aan 18 medewerkers van de afdeling onderwijs, jeugd en zorg van de gemeente Amsterdam.

Het Kunstenhuis uit Zeist kwam een ochtend kijken om input te krijgen om een soortgelijk initiatief als De Opstap op te zetten. Hun project met de naam Kantel is een herstelprogramma 'van opname naar werk' voor cursisten met een GGZ-achtergrond. Om te kunnen starten hebben zij subsidie nodig van de gemeentes Zeist en Bilthoven.

Exposities

Cursisten van De Opstap hebben verschillende exposities in het Koffiehuis van MK24 ingericht met eigen werk, zoals wolken mét, driedimensionale bloemen van papier-maché, droge naaldetsen met insecten, schilderen van kleine voorwerpjes op karton.

Vijf cursisten van de vrije werkplaats van De Opstap deden in november mee aan een groepsexpositie van de organisatie van seeyou@art in de Hallen in Amsterdam-West. De expositie stond in het teken van 'Horen' en Dada.

De gemeente Amsterdam, Galerie Beeldend Gesproken en het Kansfonds ondersteunden dit initiatief. De exposanten waren erg enthousiast en hopen dat er meer van dit soort groepsexposities in de toekomst zullen zijn.

Reizende tentoonstelling

De reizende tentoonstelling was een half jaar te zien bij GGZInGeest in de Van Hillegaertstraat en kwam daarna weer terug naar De Opstap. In 2019 wordt een hernieuwde start gemaakt waarvoor nieuwe werken zijn ingelijst.

Samenwerking met andere kleine aanbieders

Kleine instellingen moeten aan dezelfde voorwaarden voldoen als grote instellingen met betrekking tot administratie, controles e.d. In dat kader hebben De Opstap, Eiwerk, de Waterheuvel en de Windroos hun krachten gebundeld om te kijken wat aangepakt kan worden, zoals bijvoorbeeld een gezamenlijk administratiesysteem. Hier is regelmatig contact over.

Onderzoeksstage

Darlourdes de Rooij, student bij de opleiding beeldende therapie bij de Hogeschool Arnhem en Nijmegen heeft van september 2017 tot en met maart 2018 een onderzoeksstage gedaan bij De Opstap. Daartoe heeft zij bij twee groepen en een vrije werkplaats input opgedaan. In maart 2018 studeerde zij af met haar eindschrijft 'Kunst & Kracht, een kwalitatief onderzoek naar de bijdrage van kunsteducatie aan herstelprocessen van psychisch kwetsbare mensen bij De Opstap in Amsterdam'. Eén van de deelvragen in haar onderzoek was, wat volgens de cursisten en docenten voorwaarden kunnen zijn voor herstel-ondersteunende dagbesteding, gericht op kunsteducatie.

Antwoorden waren: aansluiten bij wensen en behoeften, aandacht voor persoonlijke groei en talentontwikkeling, doorstroommogelijkheid naar vrijwilligerswerk, goede begeleiding door ervaren kunstenaars, sociale veiligheid, sociale contacten, erkenning en waardering en een inspirerende omgeving.

Darlourdes concludeert dat Kunsteducatie bij De opstap bijdraagt aan de herstelprocessen van de cursisten, doordat het de cursisten nieuwe ervaringen geeft. Ervaringen die ze op geen andere manier kunnen opdoen.

De aanbevelingen

Bijna alle cursisten gaven aan dat ze in een bepaalde concentratie komen als ze met kunst bezig zijn. Sommigen vergeten de tijd hierdoor. Een aantal cursisten gaf aan dat ze nog wel een extra dagdeel bij De Opstap willen komen. Als mensen echter behoefte hebben aan die concentratie en dat fijne gevoel kan De Opstap misschien een zetje geven op afstand - in de vorm van een Opstap-werkboek. Een boek dat handvatten geeft voor simpele fijne opdrachten die je ook buiten De Opstap kunt doen.

Een aantal cursisten gaf aan wel spullen aan te schaffen, maar dan niet te weten wat ze er mee willen doen. Een werkboek met opdrachten kan dan net een extra zetje geven om die spulletjes wel te gebruiken.

Een andere aanbeveling is om de cursisten zoveel mogelijk de kans te geven om hun werk te laten zien door middel van exposities.

HKZ

In 2018 heeft een 'lichte' toets plaatsgevonden door het Keurmerk Instituut. Hieruit zijn een aantal aanbevelingen voortgekomen, waar De Opstap gehoor aan heeft gegeven. Met als conclusie dat het HKZ keurmerk opnieuw is toegekend aan De Opstap.

GG en GD

Om de kwaliteit van WMO-voorzieningen te waarborgen, wordt door middel van toezicht op WMO-voorzieningen getoetst of aanbieders voldoen aan de wettelijke en gemeentelijke kwaliteitseisen. Zodoende had de gemeente Amsterdam de Amsterdamse GG en GD gevraagd als toezichthouder op te treden. Het onderzoek dat in dit verslagjaar plaatsvond, bestond uit gesprekken met een bestuurslid, twee docenten, een vrijwilliger en een cursist en een kijkje binnen één van de lessen. De GG en GD heeft een rapport geschreven met een aantal aanbevelingen, die met de gemeentelijke accounthouder zijn besproken.

Privacyprotocol

2018 was het jaar waarin alle instanties hun privacyprotocol moesten beschrijven, zo ook De Opstap. De Opstap heeft het privacy protocol van de Wijkzorg overgenomen. Op de website van De Opstap staat het privacy-protocol met betrekking tot de persoonsgegevens en daarnaast ook de rechten en plichten van de cursist.

Een greep uit de lessen

Thema's waaraan dit jaar door cursisten van De Opstap gewerkt werd, waren: Kubisme: met Juan Gris als inspiratiebron werd er gewerkt met gemengde technieken en collage.

Naar aanleiding van de Escher-expositie in het Fries Museum kregen cursisten inzicht in de werkwijze van M.C. Escher. De eerste les met opzet vanuit één puzzlestukje als repeterend element was een eyeopener voor veel cursisten.

Driedimensionale bloemen werden vanuit papier-maché opgebouwd.

Kleine tekenoefeningetjes naar aanleiding van kleine voorwerpjes gaf zicht op wat je met compositie kunt bewerkstelligen. Deze voorwerpjes werden later uitgewerkt in acrylverf op karton.

Gastlessen

Net als elk jaar gaf Guus Glass weer twee intensieve etslessen in 2018. Ditmaal werden de lessen met één uur verlengd zodat er nog meer tijd was om de fijne kneepjes van het etsen te leren. Het thema van dit jaar was insecten. Van tevoren waren er schetsjes gemaakt als opmaat voor de etsen. Na de etslessen werden de etsen geëxposeerd in het koffiehuis van MK24.

Cursistenmonitor 2018

Elke twee jaar wordt er onder cursisten een tevredenheidsonderzoek gedaan. In december 2018 zijn er 74 cursistenmonitors uitgedeeld aan in die maand aanwezige cursisten. Hiervan zijn er 69 ingevuld geretourneerd. Dat komt neer op een respons van 93%. Dit hoge responspercentage geeft aan dat de betrokkenheid van de cursisten groot is. 42% van de respondenten heeft een toelichting bij de beantwoording van de cursistenmonitor geschreven.

97% van de respondenten voelt zich veilig in de cursus

84% van de respondenten voelt zich binnen MK24 veilig

99% voelt zich welkom in de cursus.

Vanzelfsprekend is De Opstap blij met deze resultaten, en met name het gegeven dat cursisten aangeven zich binnen een regulier Kunstencentrum veilig te voelen.

28% van de respondenten is gestart bij De Opstap in 2014 of daarvoor

3% van de respondenten is gestart bij De Opstap in 2015

20% van de respondenten is gestart bij De Opstap in 2016

23% van de respondenten is gestart bij De Opstap in 2017

26% van de respondenten is gestart bij De Opstap in 2018

Ruim 50% van de cursisten bezoekt De Opstap ongeveer 3 jaar of langer. Van deze 50 % neemt 28% 5 jaar of langer deel aan het aanbod.

65% komt gemiddeld eenmaal per week naar De Opstap
32% komt gemiddeld tweemaal per week naar De Opstap
1% komt gemiddeld driemaal of meer per week naar De Opstap

91% van de cursisten antwoordt dat ze van tevoren voldoende geïnformeerd zijn over wat ze van De Opstap kunnen verwachten.
74% van de respondenten voelt zich gestimuleerd om doelen te stellen.

Creatieve ontwikkeling

Wat betreft de creatieve ontwikkeling geeft meer dan 80% van de cursisten aan dat de lessen voldoende niveau hebben om nieuwe technieken en vaardigheden te leren. Er is tijd om werkstukken af te maken en onderling te bespreken. Bijna alle cursisten zijn tevreden over de individuele aandacht binnen de les. Er is ruimte voor zowel de eigen creatieve ontwikkeling als om de persoonlijke ontwikkeling te bespreken. Bij de vraag waar De Opstap je het meeste mee helpt kwamen de volgende antwoorden:

Een overgrote meerderheid stelt dat De Opstap hen helpt met structuur/regelmaat en dagritme. Door 70% wordt daarnaast benadrukt dat het ontmoeten van anderen en 'uit je isolement komen' een belangrijk aspect is van deelname, alsmede de mogelijkheid om sociale contacten op te bouwen binnen de groep. Actief zijn bij De Opstap biedt ook ontspanning. Voor anderen is vooral de creatieve ontwikkeling van belang en het leren kennen van nieuwe technieken en materialen. En last but not least stelt 45% van de deelnemers dat De Opstap hen helpt bij het voorkomen van terugval.

Waardering van de begeleiding:

94% vindt zijn/haar docent inspirerend.

94% vindt zijn/haar docent zorgzaam.

91% benoemt dat zijn/haar docent een heldere uitleg geeft.

Uitstroom en maatschappelijke participatie

De uitstroom van deelnemers in 2018 was kleiner dan in voorgaande jaren. Toch hebben de cursisten wel degelijk de wens om meer deel te nemen in de maatschappij.

De wensen van de deelnemers zijn in de monitor in kaart gebracht. Een aanzienlijk aantal wil graag vrijwilligerswerk gaan doen. Dit kan zijn binnen De Opstap of MK24 en daarbuiten. Anderen zouden een cursus bij een buurthuis willen volgen. 12% zou willen doorstromen naar het DiepWaterColletief. 23% heeft de wens een studie of opleiding te volgen en 16% zou graag betaald werk willen verwerven.

Hoewel een ruime meerderheid van de deelnemers aangeeft dat De Opstap hen stimuleert om doelen te stellen en in het streven naar meer zelfstandigheid/ zelfredzaamheid blijkt het voor veel cursisten toch moeilijk om een vervolgstap te zetten. Hierbij is intensieve individuele begeleiding noodzakelijk.

De toekomst

De Opstap heeft nog ruimte om verder te groeien. Het begeleiden van cursisten bij maatschappelijke integratie en participatie is een speerpunt voor de toekomst. Het gaat hierbij zowel op het zoeken en vinden van goede doorstroomplekken na De Opstap, als om het stimuleren, ondersteunen en (individueel) begeleiden van de cursisten. Wat betreft de doorstroom is De Opstap in overleg met verschillende instellingen, zoals de Outsider Art Galerie van Cordaan en de Kunstwerkplaats van de Regenbooggroep. Wat betreft de (individuele) begeleiding en coaching bij uitstroom wordt overwogen een coachingsatelier op te zetten. Tevens wordt hierover overleg gevoerd met de opdrachtgever, de gemeente Amsterdam. De Opstap gaat op zoek naar nieuwe expositieplekken buiten De Opstap en MK24. Het toewerken naar een expositie geeft goede ervaringen voor cursisten om te kunnen oefenen met verschillende vaardigheden, zoals het inlijsten van werkstukken, het samenwerken, het presenteren met alle praktische zaken die daarbij komen kijken. Dit zijn mogelijkheden voor cursisten om weer nieuwe stappen te zetten. Eén van de aanbevelingen uit de onderzoeksstage, namelijk het maken van een inspiratieboek voor de cursisten waar cursisten zelf mee aan de slag kunnen gaan buiten de lessen, staat als eerste opdracht in het nieuwe jaar gepland,

Bestuur

Voorzitter: Tineke van den Klinkenberg
Penningmeester: Ton Jagt
Secretaris: Gerry Metz

Docententeam

Cornelie Bartlema, Kaj Glasbergen, Cora Mulder

Administratie

Chris de Vries

Vrijwilligers

Brenda, Edith, Els, Maoula, Peter, Sharon

Colofon

Tekst: Kaj Glasbergen
Eindredactie: Tineke van den Klinkenberg, Gerry Metz
Foto's: Cora Mulder en Kaj Glasbergen
Vormgeving: Kaj Glasbergen, Robbert Reijers

